

## Herfsttrek van Grauwe Ganzen *Anser anser*; wordt er non-stop gevlogen van Nederland naar de Coto de Doñana, Spanje?

Om deze vraag goed te kunnen beantwoorden zou het gewenst zijn om een aantal Grauwe Ganzen in Nederland te voorzien van zenders en de trekken-de ganzen te volgen met behulp van auto's, vlieg-tuigen en waarnemers op de grond, zoals dat ge-daan is met de Canadese Gans *Branta canadensis maxima* in Noord-Amerika (Wege & Raveling 1983), of gebruik te maken van een nog moderne techniek door ze te volgen met behulp van een satelliet (Howey 1992). Zolang we deze middelen echter niet tot onze beschikking hebben, proberen we deze vraag te beantwoorden met behulp van specifieke doortrekpatronen.

In de drie winterseizoenen van 1989/90 - 1991/92 die ik in het zuidwesten van Spanje heb doorge-bracht, was het aankomstpatroon van de Grauwe Ganzen in het gebied van de Guadalquivir als volgt. De eerste Grauwe Ganzen kwamen aan in september, gevolgd door een geleidelijke toename van het aantal tot eind oktober. De meeste vogels arriveerden echter in twee trekgolven gedurende een vierweekse periode, van 26 oktober tot 22 november. Zo'n trek golf duurde enkele dagen, maar kon ook in een periode van 30 uur plaatsvinden. Tussen en na deze trek golven kwamen ook meer gespreide aankomsten voor, tot in midden februari.

Gedurende deze drie winters heb ik maar één keer de aankomst gezien van gemerkte Grauwe Ganzen; op 6 november om 17.28u landden twee Grauwe Ganzen met halsbanden in het noordelijk-ste gedeelte van het nationale park van de Coto de Doñana. Deze ganzen waren van een halsband voorzien in de Oostvaardersplassen in datzelfde jaar. Jammer genoeg zag niemand de betreffende ganzen uit de Oostvaardersplassen vertrekken. De laatste observatie werd daar op 2 november ge-daan. Waarschijnlijk hebben ze de volgende nacht de Oostvaardersplassen verlaten (Menno Zijlstra). Uit de gegevens van het Grauwe-Ganzenproject, dat plaats vindt in Scandinavië, is slechts één ge-val bekend van een vogel die op 10 oktober 1989 werd gezien in Skåne, Zuid-Zweden, en die reeds de volgende dag in de Coto de Doñana was. Ik ben echter niet geheel overtuigd van de juistheid van beide aflezingen. In de meeste gevallen zit er een tijdspanne van tien dagen of meer tussen de waar-nemingen in NW-Europa en de eerste waarnemin-gen in ZW-Spanje (Nordic Greylag Goose Wor-king Group, ongepubl.).

Doorgaans arriveren de Noorse Grauwe Gan-zen later dan de Grauwe Ganzen uit het Oostzee-gebied in ZW-Spanje (Persson in press), de mees-te na een verblijf in Villafáfila in het noorden van

Spanje (Persson 1991, 1992). In Frankrijk en Noord-Spanje zijn maar enkele waarnemingen be-kend van Grauwe Ganzen uit het Oostzeegebied (Åke Andersson, Arne Follestad & Leif Nilsson in prep.). Gebaseerd op deze waarnemingen nam men aan dat de meeste Grauwe Ganzen van de Oostzeepopulatie na een verblijf in Nederland in een non-stop vlucht naar de winterkwartieren in ZW-Spanje zouden vliegen. Waarnemingen die dat bevestigen ontbraken echter nog.

Op 20 november 1991 werd door Walter de Smet tussen 8.50u en 11.30u doortrek van 11 400 Grauwe Ganzen waargenomen ten zuidwesten van Zelzate, België. De betreffende vogels waren afkomstig uit het Verdrongen land van Saeftinghe. Vermoedelijk werd dezelfde trek golf gezien in de omgeving van Kortrijk; hier vlogen in twee uur 14 450 Grauwe Ganzen over naar het zuidwesten (W. de Smet). Later op de dag werden in geheel België over een breed front kleinere aantallen doortrekkers waargenomen.

De volgende dag arriveerden de eerste Grauwe Ganzen om 15.00u in het nationale park van Coto de Doñana in Spanje. Gedurende de daaropvol-gende 30 uur arriveerden er meer dan 30 000. De vogels kwamen in een zeer korte periode aan; geen enkele gans was gearriveerd in de daarvoor-liggende periode van twaalf dagen en alleen vier kleine groepen werden waargenomen tijdens de twee weken volgend op deze massale aankomst.

Omdat zowel de trekweg als de snelheid waar-mee de ganzen vliegen niet bekend zijn, weten we nog steeds niet zeker of ze non-stop van Neder-land naar de Coto de Doñana hebben gevlogen. Maar, als we ervan uitgaan dat ze een directe trek-weg hebben en dat ze met een gemiddelde snel-heid van 60 km/uur vliegen (cf. Alerstam 1982), dan zouden ze ongeveer 30 uur nodig gehad moe-ten hebben om de vlucht non-stop te volbrengen. Dit is precies de tijd tussen de doortrek golf in ZW-België en de aankomstgolf in ZW-Spanje.

Omdat het een normaal verschijnsel is dat Grau-we Ganzen Nederland in golven verlaten en dat de meeste in ZW-Spanje in golven arriveren, denk ik dat het verantwoord is om te veronderstellen dat de waarnemingen uit de periode 20-22 november 1991 representatief zijn voor het doortrekpatroon van Grauwe Ganzen. Dat kan betekenen dat de meeste Grauwe Ganzen uit het Oostzeegebied non-stop van Nederland naar de Coto de Doñana vliegen.

Deze veronderstelling roept echter ook nieuwe vragen op. Zijn het alleen de ganzen in een slech-te conditie (met onvoldoende vetreserves) die een tussenstop maken tijdens de herfsttrek? Wat ge-beurt er als de voedselcondities in de gebieden waar in de herfst een tussenstop wordt gemaakt (in Nederland) verslechteren? Zijn dan meer gan-zen genooddaakt om stop-overs te maken, en kun-nen ze daarvoor een geschikt gebied vinden?

*Dankwoord* Mijn dank gaat uit naar Walter de Smet voor de herfsttrekwaarnemingen van de Grauwe Ganzen in België en naar Fred Cottaar voor de vertaling van het manuscript in het Nederlands.

**Summary** *Autumn migration in the Greylag Goose* Anser anser; non-stop flight from The Netherlands to Coto de Doñana?

Between 8.50h and 11.30h a.m. on November 20, 1991, 11 400 Greylag Geese were seen migrating SW at Zelzate, north of Gent, Belgium. Probably the same flock was seen in the nearby Kortrijk region: 14 450 flying SW in two hours. Later that day, smaller numbers migrated on a much broader front over the whole of West-Belgium. Next day at 3.00h p.m. geese started to arrive at Doñana National Park in southwestern Spain. During the following 30 hours, more than 30 000 geese arrived. These are the first observations of migration of this species in this flyway suggesting that the majority of Baltic Greylag Geese migrate from The Netherlands to Coto de Doñana in a non-stop flight.

#### Literatuur

- ALERSTAM T. 1982. Fågelflyttning. Signum, Lund.  
HOWEY P. W. 1992. Tracking of birds by satellite. In I. G. PRIEDE & S. M. SWIFT (eds.), Wildlife Telemetry, p. 177-184. Ellis Horwood, London.  
PERSSON H. 1991. The Great Bustard and the Greylag Goose - a conservation problem. Anser 30: 119-124 (Zweeds met Engelse samenvatting).  
— 1992. De invloed van de jacht op de omvang van de broedpopulaties van de Grauwe Gans *Anser anser*. Limosa 65: 41-47.  
— in press. Arrival patterns of Greylag Geese *Anser anser* in the Guadalquivir Marismas. Wildfowl.  
— WEGE M. L. & RAVELING D. G. 1983. Factors influencing the timing, distance and path of migrations of Canada Geese. Wilson Bull. 95: 209-221.

Hakon Persson, Ekologihuset, S-223 62 Lund, Zweden

## Opmerkelijk afleidingsgedrag van Houtduif *Columba palumbus*

Op 12 oktober 1993 nam ondergetekende in de Rucphense bossen, een ruim 1200 ha groot bosgebied ten zuidoosten van Roosendaal, een Houtduif waar die zich opvallend gedroeg. De Houtduif be-

vond zich midden op een zandpad (op 100 m afstand) en fladderde schijnbaar hulpeloos over de grond. De veldkijker op het tafereel richtend, nam ik echter op c. één meter afstand van de Houtduif een vrouwtje Sperwer *Accipiter nisus* waar, die een zojuist geslagen en nog levende Houtduif met de vleugels afschermde. Na twee à drie minuten wist de Sperwer de tegenstribbelende prooi genoeg onder controle te krijgen, onder andere door een reeks snavelhouden op de kop. Pas toen het slachtoffer niet meer bewoog, staakte de eerstgenoemde Houtduif zijn merkwaardige gedrag en vloog (normaal) weg. Na acht minuten vloog de Sperwer, gestoord door een wandelaar, met medeneming van haar prooi naar een perceel Douglas-sparren. Daar liet ze de prooi op een beschutte plek vallen, vermoedelijk met de bedoeling deze ongestoord te kunnen eten zodra de kust veilig was. Nader onderzoek leerde dat het hier een jonge, pas uitgevlogen Houtduif betrof. De vogel had maïskorrels in de krop.

Het lijkt aannemelijk dat de fladderende Houtduif één van de oudervogels is geweest die met afleidingsgedrag heeft geprobeerd haar jong te redden. Dit gedrag ten opzichte van vijanden is kenmerkend voor Houtduiven met jongen op het nest (Cramp 1985). Opmerkelijk in dit geval was de geringe afstand tot de predator. Dit is niet zonder gevaar omdat een vrouwtje Sperwer zeer wel in staat is een volwassen Houtduif te doden.

**Summary** *Remarkable distraction display of Woodpigeon* *Columba palumbus*.

A Woodpigeon was seen in distraction display on the ground, close to a female Sparrowhawk which was struggling with another, live Woodpigeon. This display continued as long as the predator's victim was alive and moving. Upon inspection, the killed Woodpigeon turned out to be a recently fledged juvenile. The displaying bird is thought to have been one of its parents.

#### Literatuur

- CRAMP S. (ed.) 1985. The Birds of the Western Palearctic, 4. Oxford University Press, Oxford.

Hans Donkers, Sophiastraat 22, 4701 GT Roosendaal